

สำรวจรวบรวมข้อมูลปริมาณและการกระจายตัวของกล้วยที่ปลูกในภาคต่างๆ ของประเทศไทย

(ม.ค.-ธ.ค.2554)

Survey for Banana Distribution in Thailand

เพ็ญจันทร์ สุทธานุกุล^{1/} สุภัทรา เลิศวัฒนาเกียรติ^{2/} ลาวัญญ์ จันทร์อัมพร^{2/} หยกทิพย์ สุदारีย์^{2/} วลัยภรณ์ ศศิประภา^{3/}
นพดล แดงพวง^{4/} สุวรรณ ทิพย์เมืองพรม^{5/} สุรพล ตรายนนท์^{6/} ธวัชชัย นิ่มกิ่งรัตน์^{7/} ฉัตรชัย กิตติไพศาล^{8/}
สุขุม นวลสกุล^{9/} ดนัย นาคประเสริฐ^{10/} สมพร เจริญรุ่งเรือง^{11/}

บทคัดย่อ

จากการสุ่มสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกกล้วยในภาคต่าง ๆ ประเทศไทย ปี พ.ศ. 2554 จำนวน 681 ราย ใน 28 จังหวัด คือ กาญจนบุรี นครนายก นครปฐม เพชรบุรี ราชบุรี ลพบุรี อ่างทอง ออยุธยา ปทุมธานี นครสวรรค์ สมุทรสงคราม สระแก้ว สระบุรี จันทบุรี ตราด ระยอง กำแพงเพชร พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ นครราชสีมา เลย ศรีสะเกษ หนองคาย ชุมพร และยะลา มีพื้นที่ปลูกกล้วยรวม 5,646 ไร่ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร ข้อมูลการปลูก การผลิต การใช้ปัจจัยการผลิต ข้อมูลโรค แมลง และสัตว์ศัตรูพืช และข้อมูลทางการตลาด พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกล้วยเป็นเพศชาย 56.2% ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเจ้าของสวนถึง 90% และ 50.2% ของเกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกกล้วยมากกว่า 10 ปี ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ถึง 91.8% แต่มีเพียง 7.6% ที่เป็นสมาชิก GAP กล้วย กล้วยที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นกล้วยน้ำว้า (46%) รองลงมา ได้แก่ กล้วยไข่ กล้วยหอม กล้วยหักมุก กล้วยเล็บมือนาง กล้วยตานี และกล้วยหิน คิดเป็น 24.3, 17.2, 5.4, 4.6, 1.5 และ 1.2% ตามลำดับ ลักษณะการปลูกกล้วย นิยมปลูกเป็นพืชหลัก แต่มีบางรายปลูกแซมกับพืชอื่นๆ เช่น มะนาว มังคุด ลองกอง เงาะ เตย เป็นต้น แหล่งน้ำที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ นิยมปลูก

รหัสการทดลอง (00-00-54-28-01-01-54)

^{1/} ศูนย์วิจัยพืชสวนสุโขทัย

^{2/} สถาบันวิจัยพืชสวน

^{3/} ศูนย์สารสนเทศ

^{4/} สำนักวิจัยพัฒนาการเกษตร เขตที่ 6

^{5/} สำนักวิจัยพัฒนาการเกษตร เขตที่ 2

^{6/} ศูนย์วิจัยพืชสวนชุมพร

^{7/} ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ

^{8/} ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรยะลา

^{9/} ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรเลย

^{10/} ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรเพชรบุรี

^{11/} ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรอยุธยา สถาบันวิจัยพืชสวน

กล้วยก่อนฤดูฝน คือ ช่วงเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน โดยใช้การแยกหน่อจากสวนของตนเองมากถึง 99.3% ใช้หน่อที่มีความสูง 100 เซนติเมตร ปลูกกล้วยโดยใช้ระยะปลูก 3x3, 3x3.25 และ 3.5x3.5 เมตร(48.2%) ไม่นิยมแต่งหน่อ กล้วยจะเริ่มให้ผลผลิตภายในระยะเวลา 11-12 เดือน มากถึง 46.7% และเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน

เกษตรกรนิยมแลกเปลี่ยนความรู้ในการผลิตกันเองในกลุ่มและลองทำด้วยตนเองมากที่สุดคือ 46.1% มีการรับเทคโนโลยีจากหน่วยงานของกรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร และจากสื่ออื่นๆ ค่อนข้างน้อยคือ 14, 8.4 และ 2.3% ตามลำดับ ส่วนใหญ่เกษตรกรไม่มีการวิเคราะห์ดินถึง 93% และไม่มีการปรับปรุงดินก่อนปลูก 70.3% ไม่นิยมใส่ปุ๋ยเคมี 51.8% ไม่ใส่ปุ๋ยอินทรีย์ 67.3% และไม่ใส่ปุ๋ยชีวภาพ 87.7% ส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝนในการผลิตกล้วย 38.2% รองลงมาเป็นกรให้น้ำแบบพ่นสปริงเกอร์ 26.3% และคลอง/ร่องส่งน้ำ 21%

ศัตรูที่สำคัญของกล้วย พบการเข้าทำลายของ โรคใบลาย 19.1% โรคตายพราย 17.8% โรคผลจุด/จุดกระบนผล 8.1% และโรคอื่นๆรวม 55% ด้านแมลงศัตรูกล้วย พบ ตัวงวงเหง้ากล้วย ตัวงวงเจาะลำต้น หนอนม้วนใบกล้วย เพลี้ยแป้ง และด้วงกินผิวใบ 13.7, 10, 10, 5.6 และ 2.1% เกษตรกรไม่ป้องกันกำจัด คิดเป็นร้อยละ 63.7 เก็บทำลายหรือนำออกจากแปลง 18.1% มีการสำรวจความเสียหาย 9% และใช้วิธีการอื่นๆ ได้แก่ การตัดส่วนที่ถูกทำลายทิ้ง การปลูกพืชสลับ การใช้กับดักล่อแมลง เป็นต้น เพียง 8.2%

ด้านตลาด ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ในรูปแบบผลสด 92.1% ที่เหลือเป็นการใช้ใบตอง และแปรรูป การจำหน่ายผลผลิตส่วนใหญ่จำหน่ายในตลาดท้องถิ่น 71.4% ตลาดกลาง 23.1% มีส่งออกเพียง 3.7% การซื้อขายเป็นแบบซื้อขายล่วงหน้ามากถึง 63.4% ที่เหลือเป็นการขายโดยตัวเกษตรกรเอง หรือขายในรูปแบบของสหกรณ์ แต่ถูกกำหนดราคาโดยพ่อค้าคนกลางถึง 79.7% และขายผ่านพ่อค้าคนกลางสูงถึง 66.1% มีการขายโดยตรง ถึงผู้บริโภค ผู้ประกอบการขายผ่านตัวแทนจำหน่าย และขายให้สหกรณ์เพียง 15.3, 13.7, 2.8 และ 1.9% ตามลำดับ

คำนำ

ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกกล้วยประมาณ 866,410 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกกล้วยไข่ 74,225 ไร่ กล้วยหอม 105,248 ไร่ และกล้วยน้ำว้า 686,937 ไร่ มูลค่าการส่งออกกล้วย 25,708 ตัน มูลค่า 379.90 ล้านบาท เป็นการส่งออกกล้วยไข่ 12.633 ตัน มูลค่า 75.71 ล้านบาท กล้วยหอม 9,910 ตัน มูลค่า 149.09 ล้านบาท กล้วยอื่น ๆ (ทั้งผลสดและแปรรูป 3,167 ตัน มูลค่า 155.11 ล้านบาท (ข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2552)

กล้วยไข่เป็นกล้วยบริโภคผลสุกที่นิยมปลูกและบริโภครองจากกล้วยน้ำว้าและกล้วยหอม มีแหล่งผลิตหลักในเขตภาคเหนือตอนล่าง (กำแพงเพชร สุโขทัย ตาก และนครสวรรค์) ภาคตะวันออก ภาคกลางตอนล่าง และภาคใต้ของประเทศไทย (เพชรบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชลบุรี จันทบุรี เพชรบูรณ์ พิจิตร เชียงราย ชุมพร และนครศรีธรรมราช) ปริมาณผลผลิตที่มีคุณภาพสำหรับการส่งออกยังไม่เพียงพอกับความต้องการ ประกอบกับพื้นที่ปลูกกล้วยไข่ลดลง สาเหตุหลักมาจากการระบาดของโรค และราคาตกต่ำ เนื่องจากผลผลิตส่วนใหญ่จะออกในช่วงฤดูกลาง คือ ระหว่างเดือนสิงหาคม-กันยายน ซึ่งเป็นช่วงที่ในประเทศจีนมีผลไม้ชนิดอื่นๆ ออกหลายชนิด หากจะส่งออกกล้วยไข่ไปประเทศจีน ต้องผลิตให้ออกในช่วงตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเมษายนหรือกว่านั้น แต่ผลผลิตที่มีคุณภาพยังมีปริมาณไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภค หากประเทศไทยมีการพัฒนาการผลิตกล้วยไข่เพื่อการส่งออก เพื่อเพิ่มรายได้ของเกษตรกร ควรมีการวางแผนปลูกกล้วยไข่ให้ได้ผลผลิตออกในช่วงที่ตลาดมีความต้องการมาก จะทำให้ราคาของกล้วยไข่สูง คือให้ผลผลิตเก็บเกี่ยวได้ในเดือนมกราคมถึงเมษายน ถือเป็นกล้วยนอกฤดูที่ตลาดมีความต้องการมากและราคาค่อนข้างแพง ซึ่งในปี 2552-2553 ศูนย์วิจัยพืชสวนสุโขทัยและสถาบันวิจัยพืชสวน ได้วิจัยการจัดการผลิตกล้วยไข่เพื่อกระจายผลผลิตในเขตภาคเหนือ แต่ฤดูร้อนที่ผ่านมาอากาศแล้งจัด มีความชื้นสัมพัทธ์ไม่ถึง 30% ทั้งนี้เนื่องจากภาวะโลกร้อนที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ถึงแม้จะให้น้ำแก่กล้วยไข่เต็มที่ แต่ยังไม่สามารถทำให้กล้วยไข่เจริญเติบโตจนให้ผลผลิตได้ เป็นผลให้การเจริญเติบโตของกล้วยไข่ชะลอและยืดยาวเกินกว่าจะเก็บข้อมูลต่าง ๆ ได้สมบูรณ์ตามแผนการตลาดเดิมที่วางไว้

กล้วยน้ำว้า เป็นผลไม้ที่มีคุณค่าทางอาหารอยู่มากมาย เช่น วิตามิน แคลเซียม เหล็ก แมงกานีส เมื่อเทียบกับกล้วยหอมและกล้วยไข่ กล้วยน้ำว้าจะให้พลังงานมากที่สุด ผลดิบ มีรสฝาด มีสารสำคัญชื่อแทนนิน (Tannin)

ใช้รักษาอาการท้องเสีย ผลสุก มีรสหวาน มีสารสำคัญที่ออกฤทธิ์ชื่อ เพคติน (pectin) ซึ่งช่วยเคลือบผนังกระเพาะอาหาร กลัวยน้ำว่าที่มีปลูกอยู่ในปัจจุบันมีมากมายในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน ทั้งขนาดลำต้น สีกาบใบ ครีบก้านใบ สีและการบานของปลี (ดอก) ก้านเครือ ขนาดเครือ ลักษณะและสีของหวี, ผล ฯลฯ และจากที่ ศวส.สุโขทัยได้รวบรวมพันธุ์และบันทึกลักษณะทางพฤกษศาสตร์เบื้องต้น พบมีกลัวยน้ำว่า ถึง 36 ตัวอย่าง ที่รวบรวมจากแหล่งต่าง ๆ

ปัจจุบันกลัวยน้ำว่าเป็นกล้วยที่มีความสำคัญ ปลูกดูแลรักษาไม่ยาก และได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นในด้านสุขภาพ แต่จะหาพันธุ์ที่ดีมีคุณภาพและให้ผลผลิตตามความต้องการของตลาดยังขาดการศึกษาอยู่มาก ดังนั้นการคัดเลือกหาสายพันธุ์ที่ดีมีคุณภาพ จะมีประโยชน์และใช้เป็นแหล่งอาหารที่หาดีต่อสุขภาพในอนาคต

กล้วยพันธุ์ต่างๆสามารถนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆได้เนื่องจากมีแป้งเป็นส่วนประกอบตั้งแต่ร้อยละ 26.3(กล้วยหักมุก) - 33.1(กลัวยน้ำว่า) (กองโภชนาการ,มปป) การศึกษาข้อมูลดังกล่าวในกล้วยพันธุ์ต่าง ๆ จะนำไปสู่การใช้ประโยชน์และเพิ่มมูลค่าของกล้วย เนื่องจากกล้วยเป็นผลไม้ที่มีโพแทสเซียมสูงแต่แคลอรีค่อนข้างต่ำ มีพลังงาน, โปรตีนและเส้นใยทั้งที่ย่อยได้และย่อยไม่ได้ เหมาะที่จะใช้เป็นอาหารเพื่อสุขภาพ นอกจากนี้การพัฒนาพันธุ์โดยการชักนำให้เกิดการกลายพันธุ์แล้วคัดเลือกจะทำให้มีโอกาสได้กล้วยในลักษณะที่ต้องการ และเนื่องในโอกาสที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุม Banana Symposium ในช่วงเดือนมกราคม 2555 เป็นโอกาสดีในการนำเสนอและเผยแพร่ผลงานวิจัยของไทยในงานดังกล่าว

วิธีดำเนินการ

- 1.สำรวจรวบรวมข้อมูลภูมิศาสตร์ของ พื้นที่ปลูกกล้วยในแหล่งปลูกกล้วยที่สำคัญ พันธุ์การค้า ระบบการผลิต ดิน
- 2.ชนิดพันธุ์ปลูก ลักษณะและการให้ผลผลิต ศัตรูพืชที่พบอาการและการระบาดของศัตรูของกล้วยในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย
- 3.ข้อมูลสภาพภูมิอากาศ ได้แก่ อุณหภูมิ ปริมาณน้ำฝน ในแหล่งปลูกหลักที่สำคัญ
- 4.ข้อมูลการเจริญเติบโต ผลผลิต คุณภาพผลผลิต

เวลาและสถานที่

เวลา เริ่มต้นมีนาคม 2553 สิ้นสุดกันยายน 2554

ดำเนินการ แปลงเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยในเขตจังหวัดกาญจนบุรี นครนายก นครปฐม เพชรบุรี ราชบุรี ลพบุรี อ่างทอง ออยุธยา ปทุมธานี นครสวรรค์ สมุทรสงคราม สระแก้ว สระบุรี จันทบุรี ตราด ระยอง กำแพงเพชร พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ นครราชสีมา เลย ศรีสะเกษ หนองคาย ชุมพร และยะลา

ผลและวิจารณ์ผลการทดลอง

จากการสำรวจพื้นที่การปลูกกล้วยและสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกกล้วยในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2554 สุ่มสำรวจเกษตรกร จำนวน 681 ราย จาก 28 จังหวัด พื้นที่ 5,646 ไร่ โดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร ข้อมูลการปลูก ข้อมูลการผลิต การใช้ปัจจัยการผลิต ข้อมูลโรค แมลง และสัตว์ศัตรูพืช และข้อมูลทางการตลาด พบว่า

1. เกษตรกรผู้ปลูกกล้วยที่สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย 56.2% และเพศหญิง 43.8% มีสถานะภาพเป็นเจ้าของสวนสูงสุดถึง 90% นอกจากนั้นจัดเป็นผู้ดูแลสวนและผู้เช่าที่ดิน 6.2% และ 3.7% ตามลำดับ โดยพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ 50.2% มีประสบการณ์ในการปลูกกล้วยมากกว่า 10 ปี รองลงมา มีประสบการณ์ 1-5 ปี และ 6-10 ปี คิดเป็น 27.5% และ 22.2% ตามลำดับ และ 91.8% เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร แต่ไม่เป็นสมาชิก GAP กล้วย มีเพียง 7.6% เท่านั้นที่เป็นสมาชิก GAP

2. กล้วยที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นกล้วยน้ำว้า คิดเป็น 46% รองลงมา ได้แก่ กล้วยไข่ กล้วยหอม กล้วยหักมุก กล้วยเล็บมือนาง กล้วยตานี และกล้วยหิน คิดเป็น 24.3%, 17.2%, 5.4%, 4.6%, 1.5% และ 1.2% ตามลำดับ ลักษณะการปลูกกล้วย นิยมปลูกเป็นพืชหลัก แต่มีบางรายปลูกแซมกับพืชอื่นๆ เช่น มะนาว มังคุด ลองกอง เงาะ เตย เป็นต้น พื้นที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นที่ราบ 53.7% แปลงกร่อง 22.3% ที่ราบเชิงเขา 16.7% ที่ดอน 5.6% และที่ลุ่ม 0.7% ลักษณะดินเป็นดินร่วน/ร่วนปนทรายมากถึง 71.5% ดินเหนียว 19.5% และมีลักษณะดินเป็นดินทรายเพียง 2.1% เท่านั้น แหล่งน้ำที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ น้ำฝน น้ำบาดาล น้ำคลอง มากที่สุดถึง 86.8% มีการใช้น้ำชลประทานเพียงแค่ 13.2% สภาพโดยรอบสวนติดกับสวนรายอื่นเป็นส่วนใหญ่ 55.9% รองลงมาพื้นที่สวนติดกับชุมชน ติดถนนหลัก ติดที่รกร้าง และอื่นๆ คิดเป็น 18.8%, 11.9% 2.5% และ 0.4% ตามลำดับ

แปลงกล้วย จ.กาญจนบุรี

แปลงกล้วย จ.หนองคาย

แปลงกล้วย จ.ปทุมธานี

แปลงกล้วย จ.ราชบุรี

แปลงกล้วย จ.นครนายก

แปลงกล้วย จ.นครปฐม

3. การสำรวจข้อมูลการผลิตและปัจจัยการผลิต พบว่า การปลูกกล้วยจะปลูกได้ตลอดทั้งปี แต่ช่วงเวลาที่มีการปลูกมากที่สุดจะเป็นช่วงก่อนฤดูฝน คือ ช่วงเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน คิดเป็น 49.5% เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมใช้การแยกหน่อจากสวนของตนเองมากถึง 99.3% ส่วนแหล่งพันธุ์ที่มาจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อมีน้อยมากเพียง 0.7% เท่านั้น ชนิดของหน่อที่ใช้ในการปลูกจะใช้หน่อทั้งชนิดใบกว้าง และใบแคบ คือ 51.2% และ 45.5% ตามลำดับ โดยเกษตรกรเลือกใช้หน่อที่มีความสูง 100 เซนติเมตร มากถึง 41% รองลงมาที่ขนาดสูงมากกว่า 100 เซนติเมตร คิดเป็น 29% หน่อสูง 75 เซนติเมตร 23.8% และหน่อสูง 50 เซนติเมตร เพียง 5.6% หลังจากการปลูกเกษตรกรส่วนใหญ่มีการไถหน่อหลังแตกกอมากกว่า 3 หน่อประมาณ 52.2% รองลงมา มีการไถหน่อ 3 หน่อ 2 หน่อ และไม่ไถหน่อ คิดเป็น 17.6%, 16.2% และ 13.2% ตามลำดับ เกษตรกรนิยมปลูกกล้วยโดยใช้ระยะปลูก 3x3 , 3x3.25 และ 3.5x3.5 เมตร มากถึง 48.2% รองลงมาใช้ระยะปลูก 2x2, 2.5x2.5 และ 2x2.5 เมตร คิดเป็น 23.1% 20.9% และ 6.6% ตามลำดับ กล้วยจะเริ่มให้ผลผลิตภายในระยะเวลา 11-12 เดือน มากถึง 46.7% และส่วนใหญ่เก็บเกี่ยวได้ในช่วงเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน ในการผลิตเกษตรกรจะใช้เทคโนโลยีจากแหล่งต่าง ได้แก่ จากประสบการณ์ การลงมือทำด้วยตนเอง มากที่สุดคือ 46.1% รองลงมารับเทคโนโลยีจากเพื่อนเกษตรกร หน่วยงานของกรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร และจากสื่ออื่นๆ คิดเป็น 28.6, 14, 8.4 และ 2.3% ตามลำดับ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการเก็บตัวอย่างดินส่งวิเคราะห์ถึง 93% มีการวิเคราะห์ดินเพียง 7% ความอุดมสมบูรณ์ของดินอยู่ในระดับปานกลางถึงดีคิดเป็น 46.4 - 40.4% ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ 0.7% และไม่ทราบความอุดมสมบูรณ์ของดิน 12.2% เกษตรกรที่ปลูกกล้วยส่วนใหญ่ไม่มีการปรับปรุงดิน 70.3% มีการปรับปรุงดินเพียง 14.5% การใช้ปุ๋ยในการปลูกกล้วย พบว่า เกษตรกรไม่นิยมใส่ปุ๋ยเคมี 51.8% (ใส่ปุ๋ยเคมี 48.2%) ไม่ใส่ปุ๋ยอินทรีย์ 67.3% (ใส่ปุ๋ยอินทรีย์เพียง 31.1%) และไม่ใส่ปุ๋ยชีวภาพ 87.7% (ใส่ปุ๋ยชีวภาพ 10.7%)

ส่วนการให้น้ำส่วนใหญ่ อาศัยน้ำฝน 38.2% รองลงมาเป็นการให้น้ำแบบพ่นสปริงเกอร์ 26.3% และคลอง/ร่องส่งน้ำ 21%

4. ปัญหาในการผลิต พบ การเข้าทำลายของศัตรูที่สำคัญของกล้วย ได้แก่ โรคใบลาย 19.1% โรคตายพราย 17.8% โรคผลจุด/จุดกระบนผล 8.1% และโรคอื่นๆรวม 55% ส่วนแมลงส่วนใหญ่ พบ ตัวงวงเหง้ากล้วย 13.7% ตัวงวงเจาะลำต้น 10% หนอนมันวับใบกล้วย 10% เพลี้ยแป้ง 5.6% และด้วงกินผิวใบ 2.1% เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการป้องกันกำจัด คิดเป็นร้อยละ 63.7 มีการเก็บทำลายหรือนำออกจากแปลง 18.1% สำรวจความเสียหาย 9% และใช้วิธีการอื่นๆ ได้แก่ การตัดส่วนที่ถูกทำลายทิ้ง การปลูกพืชสลับ การใช้กับดักล่อแมลง เป็นต้น คิดเป็น 8.2%

5. ข้อมูลตลาด เกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วนำไปใช้ประโยชน์ในรูปของผลสด 92.1% ใบตอง 6.6% และแปรรูป 1.3% โดยช่องทางการจำหน่ายผลผลิตส่วนใหญ่เกษตรกรนิยมจำหน่ายในตลาดท้องถิ่น 71.4% ตลาดกลาง 23.1% และส่งออก 3.7% มีการส่งขายซูเปอร์มาร์เก็ตเพียง 0.1% เท่านั้น รูปแบบการซื้อขาย เป็นแบบซื้อขยล่วงหน้ามากถึง 63.4% และเกษตรกรขายเอง หรือขายในรูปแบบของสหกรณ์ 26.1% ส่วนการซื้อขายแบบเหมาสวนนับต้น/ไร่ เหมาสวนนับต้นที่ให้ผลผลิต และประกันราคามีการซื้อขาย คิดเป็น 5% 2.6% และ 2.2% ตามลำดับ ในการกำหนดราคาซื้อขายส่วนใหญ่ พ่อค้าคนกลางเป็นผู้กำหนดราคา คิดเป็น 79.7% รองลงมาเกษตรกรเป็นผู้กำหนดราคา 12.6% โดยขายผ่านพ่อค้าคนกลางสูงถึง 66.1% รองลงมาจะเป็นการขายผู้บริโภคโดยตรง 15.3% ขายตรงให้ผู้ประกอบการ 13.7% ขายผ่านตัวแทนจำหน่าย 2.8% และขายให้แก่บริษัทหรือสหกรณ์คิดเป็น 1.9%

การรับซื้อกล้วยแบบเหมาสวนโดยพ่อค้าคนกลาง

กล้วยหอมที่เกษตรกรเตรียมส่งขายตลาดกลาง

สรุปผลการทดลองและคำแนะนำ

จากการสำรวจพื้นที่การปลูกกล้วยและสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกกล้วย พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกล้วยส่วนใหญ่ มีประสบการณ์ในการปลูกกล้วยมากกว่า 10 ปี กล้วยที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นกล้วยน้ำว้า นิยมปลูกเป็นพืชหลัก บางรายปลูกแซมกับพืชอื่นๆ เช่น มะนาว มังคุด ลองกอง เงาะ เตย เป็นต้น สามารถปลูกได้ตลอดทั้งปี ปัญหาที่

เกษตรกรพบในการผลิต คือการเข้าทำลายของศัตรูที่สำคัญของกล้วย ได้แก่ โรคใบลาย โรคตายพราย โรคผลจุด/จุดกระบนผล ส่วนแมลงส่วนใหญ่ พบ ตัวงวงเหง้ากล้วย ตัวงวงเจาะลำต้น หนอนม้วนใบกล้วย เพลี้ยแป้ง และตัวกินผิวใบ ส่วนข้อมูลทางการตลาดนั้น พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วนำไปใช้ประโยชน์ในรูปของผลสด ใบตอง และแปรรูป โดยช่องทางการจำหน่ายผลผลิตส่วนใหญ่นิยมจำหน่ายในตลาดท้องถิ่น โดยมีพ่อค้าคนกลางเป็นผู้กำหนดราคา

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1) เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัยและพัฒนาการผลิตกล้วยในประเทศไทยได้
- 2) เผยแพร่ข้อมูลให้แก่ผู้ที่มีความสนใจ

ภาคผนวก

แบบสอบถาม
การสำรวจระบบการผลิตกล้วย

ภาคเหนือ ภาคกลาง/ตะวันตก ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

1. เพศ ชาย หญิง
2. ชื่อ-สกุล .....
3. อายุ ..... ปี
4. ที่อยู่ บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ซอย.....ตำบล.....อำเภอ.....
จังหวัด..... หมายเลขโทรศัพท์.....
5. สถานะภาพ เจ้าของสวน ผู้เช่า ผู้จัดการ/ดูแล
6. ประสบการณ์ในอาชีพ 1-5 ปี 6-10 ปี มากกว่า 10 ปี
7. เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ไม่เป็น เป็น ชื่อกลุ่ม.....
8. เป็นสมาชิกเกษตรกรที่เหมาะสม (GAP) กล้วย
 ไม่เป็น เป็น ตั้งแต่ ปี.....หมายเลขที่.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลสวน

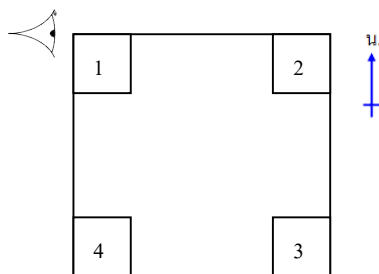
9. พิกัดตำแหน่งสวน

จุดที่ 1 X ..... Y ..... Z .....

จุดที่ 2 X ..... Y ..... Z .....

จุดที่ 3 X ..... Y ..... Z .....

จุดที่ 4 X ..... Y ..... Z .....

10. พันธุ์/พื้นที่ปลูก กล้วยไข่ .....ไร่ กล้วยน้ำว้า .....ไร่ กล้วยหอม .....ไร่
 กล้วยเล็บมือนาง .....ไร่ กล้วยหิน .....ไร่

11. ลักษณะการปลูก

11.1 พืชหลัก พืชแซม (ระบุพืชหลัก).....

11.2 ปลูกเก็บผลผลิต 1 รุ่น ปลูกเก็บผลผลิต 2 รุ่น

ปลูกเก็บผลผลิตมากกว่า 2 รุ่น

12. ทิศทางการปลูก ทิศตะวันออก-ตะวันตก ทิศเหนือ-ใต้

13. ลักษณะพื้นที่ ที่ราบ (ความลาดชัน 0-2%) ที่ราบเชิงเขา ที่ดอน

แปลงกร่อง

14. ลักษณะดิน ดินร่วน/ร่วนปนทราย ดินทราย ดินเหนียว

อื่นๆ (ระบุ).....

15. แหล่งน้ำ ธรรมชาติ (ระบุ).....

ชลประทาน

16. สภาพแวดล้อมโดยรอบของสวน

ติดชุมชน ติดสวนรายอื่น ติดถนนหลัก

ติดที่รกร้าง อื่นๆ (ระบุ).....

ตอนที่ 3 ข้อมูลการผลิตและการใช้ปัจจัยการผลิต

17. แหล่งที่มาของพันธุ์ที่ใช้ปลูก

แยกหน่อ

จากสวนตัวเอง

จากแหล่งซื้อที่เชื่อถือได้/เพื่อนเกษตรกร

ผ่าหน่อ

จากสวนตัวเอง

จากแหล่งซื้อที่เชื่อถือได้/เพื่อนเกษตรกร

เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ แหล่งพันธุ์โปรดระบุ.....

18. ช่วงเวลาที่ปลูก

มกราคม-กุมภาพันธ์

มีนาคม-เมษายน

พฤษภาคม-มิถุนายน

กรกฎาคม-สิงหาคม

กันยายน-ตุลาคม

พฤศจิกายน-ธันวาคม

19. ชนิดหน่อปลูก

หน่อใบแคบ

หน่อใบกว้าง

20. ขนาดหน่อปลูก

หน่อสูง 50 ซม.

หน่อสูง 75 ซม.

หน่อสูง 100 ซม.

หน่อสูงมากกว่า 100 ซม.

21. จำนวนต้นตอก ไม่ไว้หน่อ ไว้ 2 หน่อ ไว้ 3 หน่อ ไว้ มากกว่า 3 หน่อ
22. ระยะปลูก 2x2 เมตร 2x2.5 เมตร 2.5x2.5 เมตร อื่นๆ.....
23. ระยะเวลาให้ผลผลิตหลังปลูก
 9-10 เดือน 11-12 เดือน 13-14 เดือน
 15-16 เดือน อื่นๆ (ระบุ).....
24. ช่วงเวลาที่เก็บเกี่ยว
 มกราคม-กุมภาพันธ์ มีนาคม-เมษายน
 พฤษภาคม-มิถุนายน กรกฎาคม-สิงหาคม
 กันยายน-ตุลาคม พฤศจิกายน-ธันวาคม
25. ปริมาณผลผลิต.....กิโลกรัมต่อต้น หรือ.....ต้นต่อไร่
26. เทคโนโลยีการผลิตที่ใช้
 กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร ภาคเอกชน
 จากเพื่อนเกษตรกร จากสื่อ (ระบุ).....
 อื่นๆ (ระบุ).....
27. การวิเคราะห์ดิน
 ไม่ได้วิเคราะห์ เหตุผล.....
 วิเคราะห์ เหตุผล.....
สถานที่ส่งตัวอย่าง .....
28. ความอุดมสมบูรณ์ของดิน
 ดี ปานกลาง ต่ำ ไม่ทราบ
29. การปรับปรุงสภาพดิน
 ใส่ปุ๋ยขาว ใส่โดโลไมท์ อื่นๆ (ระบุ) .....
อัตราที่ใส่.....ช่วงเวลาที่ใช้.....
ความถี่ที่ใส่.....
30. ปุ๋ยเคมี ไม่ใส่
 ใส่ อัตรา.....ช่วงเวลา.....วิธีการ.....
31. ปุ๋ยอินทรีย์ ไม่ใส่
 ใส่ อัตรา.....ช่วงเวลา.....วิธีการ.....
32. ปุ๋ยชีวภาพ/อื่นๆ (ระบุ).....
 ไม่ใส่
 ใส่ อัตรา.....ช่วงเวลา.....วิธีการ.....

33. วิธีการให้น้ำ

- ท่อส่งน้ำทั่วไป   น้ำพ่นฝอย   น้ำหยด
 คลอง/ร่องส่งน้ำ   พ่นสปริงเกอร์   น้ำฝน
 อื่นๆ (ระบุ).....

ตอนที่ 4 ข้อมูลโรค แมลง และสัตว์ศัตรูพืช

34. โรคที่เข้าทำลาย

- โรคใบลาย   โรคผลจุด/จุดกระบนผล
 โรคตายพราย   อื่นๆ (ระบุ).....
ช่วงที่พบการเข้าทำลาย (ระยะการเจริญเติบโต).....
หรือเดือน.....

35. แมลงที่พบเข้าทำลาย

- ตัวงวงเหง้ากล้วย   ตัวงวงเจาะลำต้น   หนอนม้วนใบกล้วย
 ตัวกินผิวใบ   เพลี้ยแป้ง
 อื่นๆ ..... (ให้ระบุชนิดด้วย)
ช่วงที่พบการเข้าทำลาย (ระยะการเจริญเติบโต).....
หรือเดือน.....

36. วิธีการป้องกันกำจัดโรค แมลง ที่ได้ดำเนินการ

- จัดทำเป็นตารางควบคุมการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดโรค แมลง
 สำรวจความเสียหายอย่างสม่ำเสมอ เมื่อพบความเสียหายระดับหนึ่งจึงทำการพ่นสารป้องกันกำจัด
 เก็บทำลายออกจากแปลง
 ไม่ได้ป้องกันกำจัด
 อื่นๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 5 ข้อมูลตลาด

37. การใช้ประโยชน์   ผลสด   แปรรูป (ระบุ).....
38. การขายผลผลิต   ตลาดท้องถิ่น   ตลาดกลาง   ซูเปอร์มาร์เกต   ส่งออก
39. การซื้อขาย

- ซื้อ-ขายล่วงหน้า   เหมาะสมแบบนับต้น/ไร่
- ประกันราคา   เหมาะสมแบบนับต้นที่ให้ดอกติดผล
- อื่นๆ (ระบุ).....

40. การกำหนดราคา

- เกษตรกร   พ่อค้าคนกลาง
- ตลาดกลาง   อื่นๆ (ระบุ) .....

41. ช่องทางการตลาด

- ขายผู้บริโภครโดยตรง   ผ่านพ่อค้าคนกลาง
- ผ่านตัวแทนจำหน่าย   ขายตรงให้ผู้ประกอบการ
- อื่นๆ (ระบุ) .....

42. ปัญหาที่พบ

.....

.....

.....

43. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

Table 1: Fruit Production in Thailand

Fruit	Harvested area (ha)			Yield (ton)			Export quantity (tons)		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Mango	305,114	308,026	311,048	2,374,165	2,469,814	2,550,595	41,660	50,305	47,613
Longan	154,693	154,995	152,732	476,930	623,027	525,230	286,328	409,952	303,477
Banana	23,063	23,252	23,206	406,074	412,981	413,797	18,820	22,543	21,230
Durian	106,790	100,519	97,793	637,790	611,665	568,067	240,265	299,692	247,126
Mangosteen	63,412	63,910	64,899	175,274	270,554	250,508	44,268	117,987	119,572
Rambutan	63,518	57,930	53,686	404,053	370,600	337,721	6,564	6,327	9,448
Longkong	52,995	56,518	59,395	100,583	158,343	151,806	637	1,531	1,780
Tangerine	43,872	37,122	23,139	647,171	514,678	280,190	14,774	6,472	2,907
Pummelo	32,450	35,158	31,779	320,122	305,500	294,949	11,218	11,156	12,149
Litchi	25,570	23,770	23,131	53,175	82,808	43,581	23,320	43,924	38,470

Source: Office of Agricultural Economics 2008 - 2010

Table 2: Banana Planted area (ha) and total yield (ton) in Thailand

The central region

Variety	Planted area (ha)	Total yield (ton)
Kluai Namwa (ABB)	143.3	493
Kluai Hom (AAA)	40	1,218
Kluai Khai (AAK)	59.2	1,270
Kluai Hak Muk (AAM)	6	63.02
Kluai Tani (BB)	47	16
Kluai Leb Me Nang (AAL)	0.24	4

The North

Variety	Planted area (ha)	Total yield (ton)
Kluai Namwa (ABB)	26.4	8.2

The West

Variety	Planted area (ha)	Total yield (ton)
Kluai Namwa (ABB)	126.3	1,346
Kluai Hom (AAA)	40.78	522
Kluai Khai (AAK)	19.3	245.12
Kluai Tani (BB)	0.56	4.2

Kluai Hak Muk (AAM)	8.5	69
---------------------	-----	----

The East

Variety	Planted area (ha)	Total yield (ton)
Kluai Namwa (ABB)	2.6	32
Kluai Hom (AAA)	1.12	18
Kluai Khai (AAK)	102.4	2,037

The South

Variety	Planted area (ha)	Total yield (ton)
Kluai Namwa (ABB)	5	46
Kluai Hom (AAA)	56	594
Kluai Khai (AAK)	39	193
Kluai Leb Me Nang (AAL)	15	103
Kluai Hin (AAH)	5	0.6

The Northeast

Variety	Planted area (ha)	Total yield (ton)
Kluai Namwa (ABB)	147	1,791
Kluai Hom (AAA)	1.5	13.51

Kluai Khai (AAK)	0.64	92.16
Kluai Hak Muk (AAM)	0.32	0.6
Kluai Leb Me Nang (AAL)	0.32	5

ตารางผนวก 3 พื้นที่ปลูกและผลผลิตกล้วยในพื้นที่ทำการสำรวจ

Variety	Planted area (ha)	Total yield (ton)
Kluai Nam Wa (ABB)	450	3,716
Kluai Hom (AAA)	139	2,366
Kluai Khai (AAK)	228	3,836
Kluai Hak Muk (AAM)	15	133
Kluai Tani (BB)	47	20
Kluai Leb Me Nang (AAL)	15	9

ตารางผนวก 4 การผลิตกล้วยไข่ภายในประเทศไทย พื้นที่ปลูก ผลผลิต และการส่งออกกล้วยไข่ ปี2553

Year	Harvested area (ha)	Total yield (ton)	Yield (t/ha)	Export volume	
				ton	m.baht
2010	58,585 (9,374)	171,478 (171.48)	2,927 (2.93)	14,490	101.00
2009	59,227 (9,476)	172,587 (172.59)	2,914 (2.91)	12,633	75.71

2008	58,403 (9,344)	169,252 (169.25)	2,898 (2.90)	11,585	74.27
------	-------------------	---------------------	--------------	--------	-------

Source: Office of Agricultural Economics 2010